

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

*Матеріали Четвертої
Всеукраїнської наукової конференції,
м. Київ – Дубаї (ОАЕ), 28 лютого – 5 березня 2012 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2013

ББК 65.9(4УКР)290-2я43
К65

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

К65

Концептуальні засади формування менеджменту в Україні:
Матеріали Четвертої Всеукр. наук. конф., м. Київ – Дубаї (ОАЕ),
28 лют. – 5 берез. 2012 р. / МАУП; уклад. О. В. Баєва, Н. І. Новальська,
Л. В. Старих. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013. — 292 с.

До збірника увійшли доповіді пленарних та секційних засідань, в яких розглядалися питання управління стратегічним зростанням конкурентоспроможності підприємств, сучасних аспектів управління персоналом, управління освітою та методики викладання у вищій школі, концепцій розвитку управління бізнесом, проблем та перспектив розвитку менеджменту в галузі охорони здоров’я.

Для науковців, освітян, менеджерів різних рівнів управління, а також усіх, хто цікавиться проблемами менеджменту та розвитком управлінської думки в Україні.

ББК 65.9(4УКР)290-2я43

© Міжрегіональна Академія управління
персоналом (МАУП), 2013

© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2013

Н. Г. Швець

Роль та місце ергономіки
в підготовці
сучасних менеджерів..... 110

Л. В. Бірдус

Зарубіжний досвід проведення
атестації персоналу 114

В. М. Колпаков

Проблеми методологічного сервісу
системи самоменеджменту
керівника..... 117

Л. А. Дяченко

До питання про організаційні
підходи управління трудовим колек-
тивом та їх взаємозв'язок
із рівнем прибутку
підприємства 120

І. М. Николин

Нематеріальне стимулювання
продуктивності трудової
діяльності в умовах
сучасного виробництва 123

Л. С. Дорошенко

Особливості формування
трудового потенціалу в умовах транс-
формації економіки. 126

М. В. Колпаков

Самоменеджмент у системі
економічних відносин персоналу під-
приємств..... 130

Л. В. Бірдус, Д. Т. Віннічук

Організація діяльності
управлінського персоналу
молочної ферми 133

Н. І. Лапицька

Роль кадрового діловодства в системі
управління персоналом..... 138

Н. Г. Чайка

Необхідні вміння сучасних
менеджерів як орієнтир

для побудови освітніх програм під-
готовки магістрів за спеціальністю
“Адміністративний менеджмент”
143

Л. В. Старих

Досвід організації проходження
наскрізної практики студентами
спеціальності “Маркетинг”,
спеціалізації “Маркетинг
медицини та фармації” 147

К. О. Ткаченко

Організаційно-економічні механізми
підготовки фахівців водного
транспорту..... 151

Н. В. Головач

Структурно-функціональна
модель професійної
компетентності фахівця
з управління персоналом та економі-
ки праці 155

І. Я. Жабюк

Оцінка стану національної
економічної безпеки в Україні..... 162

А. І. Бобунов, Т. В. Семенюк

Метод навчання фахівців
ситуаційного менеджменту
на підставі експертної
інформації 166

С. Ф. Радзімовська

Формування та розвиток адміні-
стративної культури..... 169

Н. О. Комісаренко

Топ-менеджери ХХІ століття 173

О. В. Куроченко, М. О. Левченко

Методи оцінювання рівня
економічної безпеки
підприємства..... 176

М. С. Дученко

Управління бізнес-процесами
на підприємстві та їх оцінка..... 180

РОЛЬ ТА МІСЦЕ ЕРГОНОМІКИ В ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНИХ МЕНЕДЖЕРІВ

Починаючи з 2009 р. в Міжрегіональній Академії управління персоналом почалось викладання студентам нової дисципліни “Ергономіка”. Це дещо запізнений відгук на потреби сучасної освіти.

Ергономіка — міждисциплінарна наука, яка накопичує знання, методи дослідження і технології проектування з таких галузей людських знань і практик, як:

- інженерна психологія;
- психологія праці, теорія групової діяльності, когнітивна психологія;
- гігієна та охорона праці, наукова організація праці;
- антропология, антропометрія;
- медицина, анатомія і фізіологія людини;
- теорія проектування, конструювання;
- теорія управління;
- комунікаційний менеджмент.

Якщо узагальнити, то ергономіка тісно переплітається практично з усіма науками, що описують, моделюють систему “людина–техніка–середовище”, оскільки всі вони можуть мати спільні завдання. Мова йде про людиноорієнтоване проектування.

Базове поняття ергономіки — це “комфортність”. Вона таким чином

враховує почуття людини в процесі праці, тому на зразок “середовища” розглядаються багато факторів не лише психологічної природи. Існує ергономіка комунікацій, ергономіка людей похилого віку, ергономіка в сільському господарстві, ергономіка транспортних засобів і т. д.

Обґрунтуємо необхідність вивчення цієї дисципліни як фахової для студентів з напрямку “менеджмент”.

Сутність ергономічного підходу полягає в тому, що можливості досягнення ефективності праці за рахунок її інтенсифікації вже вичерпані. Тому людські почуття комфорту мають розглядатися як важлива інформація, яка відкриває додаткові можливості для підвищення ефективності системи діяльності персоналу.

Необхідність у діагностичних ергономічних дослідженнях підвищується в кризових чи перехідних станах суспільства, коли посилюється мінливість у всіх сферах життя. Методологія вивчення цих змін повинна одночасно включити в себе як діагноз стану, так і розробку прогнозів, моделювання процесів зміни дійсності. У загальному розумінні діагностика (від грецьк. *Diagnostics* —

здатний розпізнавати) — це наукова система про принципи і методи пізнання в багатоманітному одиничного, виокремлення цих одиничних явищ у певний клас.

Слабка розвиненість досліджень з ергономіки у нашій країні гальмує розвиток знань з професіографії сучасної теорії машин та механізмів, охорони праці.

Російські вчені В. П. Зінченко та В. М. Муніпов дають таке визначення: “Ергономіка — галузь науки, що вивчає людину (або групу людей) та її (їх) діяльність у конкретних умовах виробництва і робота якої (яких) пов’язана з використанням машин (технічних засобів) з метою вдосконалення засобів, умов та процесу праці” [2].

Відповідно до цього визначення ергономічні дослідження обмежуються сферою виробництва, але практично у сфері послуг теж існують системи “людина–машина–середовище”.

У західній літературі також не існує єдиного визначення категорії “ергономіка”; іноді цю категорію замінюють синонімами — інженерна психологія, проектування людських факторів, антропологія, біомеханіка, індустріальна ергономіка, фізіологія. Так, наприклад, Р. Спенсер [3] розглядає ергономіку як дисципліну, яка охоплює частину психології, фізіології та анатомії, що дає можливість проектувати робочі місця, машини, виробниче середовище. С. Гранжин [4] писав, що “ергономіка — галузь інженерної психології, яка вивчає відносини між людьми в процесі будь-якої роботи та їх виробничим середовищем з метою по-

легшення їх адаптації до нього, проектування будівель та обладнання, що відповідатиме людським параметрам, характеристикам”.

Таке визначення також обмежує сферу досліджень ергономіки вивченням анатомічних, фізіологічних, а також психічних змін, яких зазнає людина в процесі праці. Позитивним є те, що автори наголошують на тому, що результати ергономічних досліджень використовуються не лише для організації робочих місць, а також у промисловому дизайні.

Дуже часто ергономіку розглядають як суміжну науку інженерної психології, що пов’язано з розвитком Інтернету як технічної системи й тим, що інженерні психологи — спеціалісти зі взаємодії людини з технікою. Такий підхід дуже вузький. Розвиток будь-якої соціотехнічної системи вимагає широкомасштабного обліку людських чинників у цій галузі, з чого випливає, що потрібні не лише інженери-психологи, а й ергономісти, в ролі яких можуть бути й інженери-проектувальники, і медики, і фізіологи, і біологи, і художники-конструктори, і менеджери, і загалом — спеціалісти з людського фактора. Інженери-психологи, безперечно, серед спеціалістів з ергономіки відіграють провідну роль, оскільки в ергономіці широко використовується весь потенціал інженерної психології. Але наголосимо, що сфера інтересів ергономіки, зважаючи на сучасне розуміння її завдань, набагато більша ніж в інженерній психології, між ними не можна ставити знак “дорівнює”.

Вивчаючи умови робочого простору та діяльності, в ньому необ-

хідно використовувати знання діагностики на основі опитувальника “Ергономічні контрольні карти” [3, 342–349].

Потрібно відмітити помилковість підходу певних авторів саме у використанні визначення ролі людини в ергономічному середовищі. Так, деякі дослідники, як, наприклад, О. М. Поплавська, рекомендують використання професійного відбору в ергономіці [3, 195].

Але в ергономіці, навпаки, розглядаються не вимоги до людини з боку процесу праці, а вимоги саме “людини” до процесу праці. Професіографічний підхід тут ні до чого не приведе.

Тож, описуючи людину та її діяльність у системі, досліджують:

- перцептивні процеси (вхідні) — зір, слух та ін.;
- центральні процеси — короткотривалу і довготривалу пам’ять, прийняття рішень, увагу;
- основні моторні процеси — стеження, рухові навички та ін.;
- перцептивно-моторну діяльність і фактори, що впливають на неї — час реакції на подразнення, обробку та передачу інформації; навантаження, монотонність, готовність до праці тощо;
- основні фізіологічні процеси — функціональну рухливість нервової системи, рефлекс, координацію рухів, терморегуляцію, обмін речовин та ін.;
- умови праці — статичне та динамічне навантаження;
- антропометричні та біомеханічні дані — розміри частин тіла людини у статиці й динаміці;

- основні дані фізіології органів чуття та чинники, що впливають на фізіологічні та біомеханічні функції — втому, стрес тощо.

Результатом досліджень можуть бути рекомендації щодо зміни темпу, характеру праці або певні нормативи щодо визначення придатності людини до певного виду діяльності чи щодо проектування нових систем та обладнання.

Як вже зазначалось, дедалі більшого поширення набуває такий напрям ергономіки, як *usability* (комфортність експлуатації). Деякі науковці розуміють цей термін як якість роботи користувача у певному інтерактивному середовищі, деякі — як споживчі якості продукту. Найбільш поширеним і обґрунтованим є визначення *usability* — як сукупність властивостей, які впливають на ефективність використання в конкретній предметній діяльності та проявляються через рівень використання даного інструмента, задоволеності, легкості в опануванні роботи з ним, низьку кількість помилок тощо. *Usability* як напрям ергономіки намагається вивести ергономічні підходи у масове виробництво, тобто зорієнтувати підприємців — виробників товарів на потреби, благо споживачів...

Проте не можна не зазначити, що ергономіка та *usability* різні. Якщо метою ергономіки є економічна ефективність системи, яка досягається через оптимізацію всіх компонентів системи, зокрема, шляхом оптимізації властивостей самої людини, то метою *usability* є підвищення психологічної комфортності

трудової діяльності в процесі експлуатації машин, роботи в інформаційних системах. Тож usability на перше місце ставить завдання надання системі максимальної комфортності, а потім ефективності, незважаючи на економічний ефект. У свою чергу ергономіка “звужує” всі рішення щодо соціально-економічної ефективності з позицій співвідношення якості та витрат на експлуатацію, виробництво елементів системи.

З метою досліджень стану людини можна рекомендувати дослідження людського фактора Л. Рона–Хаббарда.

Викладання ергономіки тільки для фахівців з управління персоналом та ще на першому курсі дуже обмежує можливості поняття цих сучасних знань майбутніми бізнесменами, соціологами та психологами, які можуть стати активними виконавцями соціологічних досліджень та психометричного анкетування з метою обґрунтування інвестицій у розвиток промисловості. Її вивчення доцільне для фахівців другої вищої освіти, студентів четвертого курсу, коли вже засвоєні складові поняття цієї науки.

Підсумовуючи, зазначимо, що в ширшому значенні ергономіка — наука, що вивчає закономірності організації взаємодії людини із техніко-економічним середовищем. Ергономіка є міждисциплінарною наукою, оскільки досліджує елементи системи “людина–машина–середовище” та їх взаємозв’язки. Метою наукових розробок за цим спрямуванням є оптимізація діяльності системи в цілому, максимізація соціально-

економічного ефекту, збереження здоров’я людини та безпека життєдіяльності [3].

Отже, для економістів — менеджерів з персоналу, спеціалістів з організації виробництва, ергономіка — це наука, яка насамперед надає знання щодо організації ефективної праці людей, груп людей, які в процесі трудової діяльності використовують різноманітні технічні засоби та пристрої, працюють в інформаційних системах. Для економістів — фахівців з маркетингу, ергономіка — система знань, які дають можливість формувати активно й ефективно рекламну кампанію, орієнтуватися в розмаїтті товарної продукції з тим, щоб придбати найякіснішу, або, враховуючи життєвий цикл товарів, вчасно запропонувати новий, привабливий для споживачів. Для інженерів, техніків, ергономіка — це зведення правил, законів розробки, проектування, моделювання нових виробів, зокрема техніки [3].

Література

1. Асеев В. Г. Преодоление монотонности труда в промышленности. — М.: Экономика. — 1984.
2. Зинченко В. П., Мунипов В. М. Основы эргономики. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1979. — С. 11.
3. Поплавська О. М. Ергономіка. — Навч. посіб. — К.: КНЕУ. — 2006.
4. Spenser, R. H. Computer usability testing and evolution. Englewood Cliffs, NJ: Rrentice-Hall, 1985.
5. Grandjean, E. Fitting the task to the man. London: Taylor & Francis, Ltd. — 1998.
6. Rodjers, K. Siena of man. London: Taylor & Francis, Ltd. — 2001.